

Udenlandske evalueringer

Svenske, engelske, hollandske og finske erfaringer

2000

Udenlandske evalueringer

Svenske, engelske, hollandske og finske erfaringer

2000

Danmarks Evalueringsinstitut opsamlede i vinteren og foråret år 2000 de erfaringer med evaluering som evalueringsinstitutioner i Sverige, England, Holland og Finland har gjort sig.

Studieturene fungerer som del af en nyttig læreproces i udviklingen af danske evalueringsmetoder og er en del af instituttet arbejde for at opsamle viden om evalueringsforhold. Publikationen er interessant læsning for den som beskæftiger sig med den aktuelle organisering af evaluering i praksis.

Udenlandske evalueringer

© 2000 Danmarks
Evalueringinstitut
Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med
kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:

Danmarks
Evalueringinstitut
Østbanegade 55.3
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Forord	3
1 Skolverket i Sverige	5
1.1 Det svenske skolesystem	5
1.2 Skolverket	6
1.2.1 Organisation og arbejdsområde	6
1.2.2 Hovedopgaver	6
1.2.3 Funktionsmåde	7
1.2.4 Specielt om udbildningsinspektörerna	7
1.3 Eksempler på evalueringsprojekter	7
1.3.1 Skolernes målopfyldelse mht. komplekse uddannelsesmål	7
1.3.2 Sammenhænge mellem en skoles ressourcer og dens resultater	8
2 OFSTED i England	9
2.1 OFSTED	9
2.1.1 Lovgrundlag	9
2.1.2 Formål	9
2.1.3 Hovedopgaver	9
2.2 Inspektionssystemet	9
2.2.1 Inspektion af skoler	9
2.2.2 Inspektion af Local Education Authorities (LEAs)	11
2.2.3 Her Majesty's Inspectors – og alle de andre	11
2.3 Dataindsamling og formidling	12
3 Inspektoratet i Holland	13
3.1 Formål	13
3.2 Organisation	13
3.3 Den politiske kontekst og udviklingsperspektiver	13
3.4 Den hollandske skolestruktur	15
3.5 Evaluering i primary school	15
3.5.1 RSS-evalueringer	16
3.5.2 ISS-evalueringer	16
3.5.3 Offentlighed og sammenligninger	16
3.5.4 Opfølgning	16
3.6 Evaluering af det sekundære skoleniveau i Holland	16
4 NBE i Finland	18
4.1 Organisation og arbejdsområde	18
4.2 Finsk uddannelsespolitik og det finske skolesystem	19
4.3 Mål og hovedopgaver	20
4.4 Evalueringer og test	20
4.5 Skoleudvælgelse	21
4.6 Elektronisk information	21
4.7 Fortsat dialog	21
5 Referencer og litteratur	22
5.1 Sverige	22
5.2 England	22

5.3	Holland	23
5.4	Finland	23

Medarbejdere fra Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) var i vinteren og foråret 2000 på en række studieture til evalueringsorganisationer i Sverige, England, Holland og Finland. Formålet med besøgene var at indsamle erfaringer med evaluering af grundskole- og ungdomsuddannelser. Disse lande blev valgt fordi de har evalueringserfaringer på uddannelsesområder der er centrale og nye ansvarsområder for EVA. Denne publikation indeholder rejsenotater fra de fire studieture, og de indgår som et led i de drøftelser instituttets medarbejdere har om international evalueringspraksis på skoleområdet.

Målet er at opbygge et evalueringskoncept der er relevant og velfungerende i dansk sammenhæng, og formålet er derfor ikke at vi i Danmark skal overtage de udenlandske metoder og tilgange. Fx passer en inspektionsordning som den engelske hverken til ånd eller bogstav i grundlaget for Danmarks Evalueringsinstitut eller til det danske undervisningssystem generelt. Men besøgene og opsamlingen af erfaringerne fra de fire lande har givet en relevant viden om de forhold man der arbejder under, og de metoder man anvender ved vurdering og evaluering af skolers og undervisnings kvalitet. En viden som kan være nyttig for mange andre end EVA's medarbejdere. Derfor har EVA valgt at formidle indtrykkene fra de fire besøg i en samlet publikation.

Selv om vi hverken kan eller vil overføre andre landes evalueringspraksis direkte til det danske system, så giver deres erfaringer anledning til en række overvejelser om følgende temaer:

Evalueringers legitimitet

Det er fælles for de fire lande at der ligger en legitimitet i at et meget stort antal skoler evalueres. I England har samtlige statsstøttede skoler fx været igennem en første evalueringsrunde i perioden 1993-98 mens det i Holland er planen at alle skoler skal evalueres inden 2002. I Finland hvor kommunerne er forpligtet til at afsætte ressourcer til de evalueringer der gennemføres på Undervisningsministeriets initiativ, etableres legitimiteten tillige gennem den statistiske model der anvendes ved udvælgelsen af de kommuner/skoler der indgår i evalueringerne.

Metodeelementer

I Sverige, England og Holland udgør observation af undervisning et vigtigt led i evalueringerne. Holdningen i de tre lande er at evaluering af undervisningen kræver besøg i klasselokalerne mens undervisningen foregår. I Finland har man gennem en årrække arbejdet meget målrettet med at udvikle testning og anvende tests - også af de såkaldt bløde værdier.

Organisationstyper

I Sverige og Finland er ansvaret for udvikling og koordinering af evalueringer placeret i undervisningsministeriet/uddannelsesstyrelsen mens man i Holland og England har selvstændige og uafhængige evalueringsorganisationer.

Drøftelserne med udenlandske kolleger og erfaringerne fra besøgsrunden har været meget udbytterige for Danmarks Evalueringsinstitut, og vi vil derfor arbejde for yderligere at styrke vores internationale erfaringsgrundlag.

Det er vores håb at rejsenotaterne kan være til nytte for andre der beskæftiger sig med evaluering på grundskole- og ungdomsuddannelsesområderne.

København, september 2000

Christian Thune
Direktør

Ved besøget på Skolverket i Sverige deltog chefen for Uppföljnings- och utvärderingsavdelningen, Staffan Lund, lederen af Utvärderingsavdelningen, Oscar Öquist, der var EVA's kontaktperson ved tilrettelæggelsen af besøget, og chefen for Tillsynsavdelningen, Gunilla Olsson. Under enkelte programpunkter deltog Sten Söderberg og Birgit Skönberg som begge er projektledere i Utvärderingsavdelningen. EVA's medarbejdere fik også lejlighed til uformelt at hilse på Skolverkets generaldirektør Mats Ekholm.

Fra EVA deltog Dorte Kristoffersen, Charlotte Kinimond Hassø, Claus Ingemann og Bo Söderberg.

Programmet omfattede en generel introduktion og drøftelse af Skolverkets opgaver og funktion, herunder særligt en gennemgang af *utbildningsinspektörernas* funktion. Endvidere blev to evalueringsprojekter præsenteret.

1.1 Det svenske skolesystem

Siden 1991 har det svenske skolesystem udviklet sig i retning af et rendyrket målstyringssystem der desuden er kendetegnet af en udstrakt decentralisering/kommunalisering.

Systemet har tre hovedbestanddele:

- *Barnomsorgen* (forskoleundervisning, fritidshjem mm.)
- *den obligatoriska skolan* (1.–9. skoleår)
- *den frivilliga skolan* (10.–12. skoleår, også kaldet *gymnasieskolan*)

Systemet styres på tre niveauer: et statsligt niveau, et kommunalt niveau og endelig et konkret institutionsniveau. Siden reformen i begyndelsen af 90'erne gælder at skolen først og fremmest er et kommunalt ansvar; samtidig indebærer mål-/rammestyringen at store dele af ansvaret tilfalder den enkelte institution.

Det statslige niveau omfatter Utdelningsdepartementet (ca. 30 ansatte, heraf fem politisk ansatte ud over ministeren) og Skolverket som dog også er organiseret og repræsenteret på lokalt niveau.

De overordnede mål og retningslinier for alle skoleformer er formuleret i *skollagen* og i de tre *läroplaner* (én for forskolen, én for den obligatoriske skoleundervisning og én for den frivillige skoleundervisning). Her er også skolens værdigrundlag og samfundsmæssige opgaver fastlagt. De såkaldte *timplaner* som er bilag til loven, angiver hvor mange lektioner en elev i grundskolen har ret til i alt i de forskellige fag i løbet af den obligatoriske skolegang, dvs. ikke for hvert enkelt år for sig. På samme overordnede måde fastlægges indholdet af de 16 *program i gymnasieskolan*. Heraf er nogle retningsdelt så man i alt kan tale om ca. 40 linier for 10.-11. eller 10.-12. skoleår). I tilknytning til *skollagen* udarbejdes *kursplaner* som angiver målene for hvert enkelt fag inden for de forskellige skoleformer.

Det kommunale niveau organiserer skolevæsenet. Kommunerne tolker, konkretiserer og præciserer de nationale mål i særlige *skolplaner*. De prioriterer forskellige områder, opstiller budgetter og står for finansieringen af skolerne.

Det konkrete institutionsniveau udarbejder *arbetsplaner* som yderligere konkretiserer de overordnede niveauers planer, og som danner grundlag for lærernes og elevernes tilrettelæggelse af undervisningen. Ifølge et bekendtgørelsesfastsat krav skal hver skole desuden udarbejde en årlig redegørelse om institutionens kvalitet, herunder en bedømmelse af i hvilket omfang uddannelsens mål er nået, og af hvilke tiltag der er påkrævet hvis målene ikke er nået.

Skolverkets repræsentanter beskrev det nye skolesystem som et magtdelingssystem til forskel fra det tidligere stærkt hierarkiske og regelstyrede system. Men de mente på den anden side ikke at de mentale billeder af skolen endnu var voldsomt forandrede. Særligt lærerne var stadig bærere af de gamle skolebilleder. Skolverkets repræsentanter mente heller ikke at den kommunale styring endnu havde fundet sine værktøjer og udtryksformer.

1.2 Skolverket

1.2.1 Organisation og arbejdsområde

Skolverkets centrale enhed i Stockholm er organiseret i tre afdelinger:

- afdelingen för kvalitetsgranskning och tillsyn
- afdelingen för uppföljning och utvärdering
- afdelingen för kursplaner och nationell utveckling.

Hertil kommer en række stabsfunktioner og 11 lokale enheder spredt over det ganske land. Skolverket har ca. 250 ansatte, heraf knap halvdelen i de lokale enheder. Budgettet for 1998 var ca. 450 mio SEK.

Skolverkets område dækker al skoleuddannelse i Sverige t.o.m. det gymnasiale niveau. Hertil kommer desuden *barnomsorgen* og den del af voksenuddannelsen der foregår inden for rammerne af "det nationale kundskabsløft" (voksenuddannelse primært for kortuddannede).

1.2.2 Hovedopgaver

Skolverket har følgende opgaver:

- *Uppföljning*
- *Utvärdering*
- *Utveckling*
- *Tillsyn.*

I Sverige indebærer *uppföljning* udelukkende den systematiske og meget omfattende løbende indsamling af data om udviklingen i skolesystemet – til forskel fra *utvärdering* som omfatter egentlige analyser af særlige problemstillinger, dvs. en bearbejdning og fortolkning af indsamlede data. Skolverket kan i denne sammenhæng ligeledes bevilge midler til eller rekvirere forskningsrapporter fra universitetsinstitutter mv. (ca. 1/3 af Utvärderingsafdelingens budget) eller deltage i internationale sammenligninger, fx kundskabs- og færdighedsmålinger. Det grundlæggende formål med disse opgaver er at beskrive og analysere skolen på systemniveau så ansvarlige og interessenter har adgang til god og pålidelig information om skolen.

Skolverkets *udviklingsopgaver* omfatter udarbejdelse af *kursplaner*, kriterier for karaktergivning (*betyg*), udarbejdelse af nationale prøver til lokalt brug, særlige initiativer og kampanjer samt vejledning i almindelighed med baggrund i resultaterne fra verkets *uppföljning* og *utvärdering*. Endvidere støtter verket departementet, fx i udarbejdelsen af *läroplaner*.

Verkets *tilsynsansvar* vedrører kommunerne og den enkelte skole - men i så fald kun via kommunen. Tilsynet, der primært tager udgangspunkt i begrebet *en likvärdig skola*, kan tilrettelægges med baggrund i bestemte indikatorer eller klager fra borgerne. Tilsynsarbejdet

omfatter tillige vejledning til kommunerne der har det grundlæggende tilsynsansvar, og til skolerne, fx vedrørende indholdet af de årlige kvalitetsredegørelser.

1.2.3 Funktionsmåde

Skolverket har en bred opfattelse af hvad der er relevant at beskæftige sig med i relation til skolesystemet; som eksempler kan nævnes elevsundhed og indsatsen på sundhedsområdet i skolerne eller forekomsten af mobning.

Verket fungerer i overensstemmelse med de særlige administrative traditioner og forvaltningskulturen i Sverige. Der er tale om et *statligt verk*, dvs. en egentlig styrelse der opererer med en vis uafhængighed i forhold til ministeren og det øverste politiske niveau i departementet. Verket bestemmer selv hvilke opgaver de vil tage op, og metoder og resultater i en *utvärdering* forhandles aldrig med det politiske niveau. Men departementet kan optræde som opdragsgiver for verket hvilket sker i stigende omfang.

Verkets repræsentanter tilkendegav at man én gang for alle havde besluttet at det er muligt at kombinere et kontrolaspekt og et udviklingsaspekt. Den kobling mente de var i god overensstemmelse med interessenternes forventninger og kulturen i Sverige. Verket råder dog ikke over egentlige sanktionsmuligheder over for kommunerne - bortset fra muligheden for at formulere åben og offentlig kritik. De fremførte at den svenske skole i løbet af 90'erne havde udviklet sig i retning af en støt stigende variation og spredning - i alle henseender og i enhver dimension af et kvalitetsbegreb. Igangsættelsen af *utbildningsinspektörernas* virksomhed skal ses i denne sammenhæng, men verket foretager ikke rangordninger af skoler eller kommuner.

1.2.4 Specielt om utbildningsinspektörerna

I 1997 blev et nyt led i verkets tilsyn med skolerne sat i værk, de såkaldte utbildningsinspektörer. En *utbildningsinspektör* er en "ekspert" der er ekstern i forhold til skolesystemet, og som er frikøbt fra sit normale arbejde for en periode af tre måneder for at granske kvaliteten i skolen på bestemte områder som regeringen har valgt.

Som eksempler kan dette års indsatsområder nævnes: 1) karaktersystemet, 2) kommunernes ansvar for skolen set ud fra et elevperspektiv og 3) uddannelse i licitation. Fra tidligere års indsatsområder kan nævnes *funktionen som rektor* og *undervisningen i seksual- og samlivsspørgsmål*. Inspektørerne skal undersøge de forudsætninger og vanskeligheder skolerne har med at med at opfylde de nationale mål, og de skal fremsætte forslag til forandringer og bidrage til den lokale kvalitetsudvikling.

De ca. 40 *utbildningsinspektörer* besøger omkring 100 skoler/kommuner i teams med bistand fra Skolverkets ansatte. De følger undervisning, og de gennemfører interviews med elever, forældre, lærere, skoleledelser og andre personalegrupper samt repræsentanter fra den lokale skolemyndighed. Der skrives en delrapport à 5-10 sider om hvert besøg. Rapporten går til den enkelte institution og danner grundlag for en efterfølgende diskussion med institutionen (genbesøg). I enkelte tilfælde kan inspektørernes granskning og rapport give anledning til et egentligt tilsyn med den konkrete institution/kommune.

Rapporterne publiceres ikke, men de er offentligt tilgængelige, og de danner grundlag for en samlet rapport over det pågældende indsatsområde.

1.3 Eksempler på evalueringsprojekter

1.3.1 Skolernes målopfyldelse mht. komplekse uddannelsesmål

Projektet fra 1998 omfatter fem delprojekter som hver især søger at udvikle metoder til måling af målopfyldelsen og progressionen i *läroplanernas* overordnede og tværgående mål, dvs. komplekse mål hvor kendte, mere eller mindre fagspecifikke kundskabs- og færdighedstests ikke er tilstrækkelige. De enkelte delprojekter fokuserer på følgende målområder:

- elevernes evne til at se sammenhænge på tværs af fag og kunne orientere sig i omverdenen

- elevernes evne til at kunne foretage bevidste, etiske valg
- elevernes evne til at forstå og praktisere demokrati
- elevernes kommunikative evner
- elevernes kreative evner.

Skolverket stod for tilrettelæggelsen og undersøgelsens overordnede ramme, og de enkelte delprojekter blev gennemført af forskellige forskningsinstitutioner og en privat konsulentvirksomhed. Generelt må de anvendte metoder karakteriseres som kvalitative. Undertiden inddrages eleverne i valg af bedømmelsesmetoder, og ikke kun resultaterne, men også processerne i skolen tildeles opmærksomhed. Projekterne omfattede elever på 5., 9. og 12. skoleår.

Undersøgelsesresultaterne gav et meget nuanceret billede af skolens målopfyldelse. Et gennemgående træk er at pigerne klarer sig bedre end drengene på stort set alle variable, men generelt efterlader resultaterne ifølge Skolverket en del at ønske med hensyn til elevernes evne til kritisk analyse og til at se sammenhænge og orientere sig på tværs af fagene. Det var ligeledes karakteristisk at både elever og lærere følte at de havde en meget lille indflydelse på hverdagen i skolen.

Under diskussionen var Skolverkets repræsentanter inde på at verkets virksomhed indebærer en risiko for at give et for negativt billede af skolen. Det er derfor vigtigt at negative resultater blandes med positive, i det konkrete tilfælde fx vedrørende elevernes kreative evner og deres evne og villighed til at kommunikere. En undersøgelse som den foreliggende vil dog næsten altid føre til et mix af mere negative/mere positive resultater.

1.3.2 Sammenhænge mellem en skoles ressourcer og dens resultater

Skolverkets projekt om "Samband mellan resurser och resultat" er sammenfattet i en rapport fra slutningen af 1999. Baggrunden for projektet var et ønske og et behov for at vide mere om sammenhængen mellem ressourcer og resultater i skolen. Undersøgelsen omfatter 900 offentlige folkeskoler og 92.000 elever på 9. klassetrin. Der er ikke tidligere gennemført en lignende totalundersøgelse i Sverige, og ifølge Skolverket heller ikke i noget andet land.

I Sverige foretager man en såkaldt "kompensatorisk ressourcefordeling" i forhold til svenske skoler. Det vil sige at svage skoler får tilført flere ressourcer end mindre svage skoler. Og det Skolverket har undersøgt, er om denne kompensatoriske ressourcefordeling kunne ses på resultaterne (elevernes karakterer). Konklusionen i rapporten er at der faktisk er en sammenhæng mellem ressourcer og resultater.

Undersøgelsen er ikke mindst interessant ud fra en metodisk synsvinkel. Skolverket opererer med en model der tager højde for variable som forældrenes uddannelsesniveau og elevernes etniske baggrund. Med andre ord forsøger de at finde frem til nettoeffekten af den kompensatoriske ressourcefordeling.

Ved besøget på OFSTED (Office for Standards in Education) i England deltog Mike Tomlinson (Director of Inspection), Elizabeth Passmore (Division for School Improvement), Peter Matthews, John Taylor (Division for Inspection Quality) og Christine Agambar (Division for Research, Analysis and International Matters).

Fra EVA deltog Christian Thune, Mette Lindgaard, Alice Appeldorn og Anette Aunbirk.

2.1 OFSTED

2.1.1 Lovgrundlag

OFSTED blev oprettet i 1992 med hjemmel i en lov – The Education Act - fra samme år. OFSTED er en statslig institution der fungerer uafhængigt af det britiske undervisningsministerium. "The School Inspections Act" fra 1996 præciserer rammerne om inspektioner og suppleres af "The School Standards and Framework Act" fra 1998.

2.1.2 Formål

OFSTED's formål er at forbedre uddannelsesniveaut og uddannelseskvaliteten i det engelske skolesystem gennem regelmæssig inspektion, offentliggørelse af inspektionsresultater og rådgivning på baggrund af gennemførte inspektioner.

2.1.3 Hovedopgaver

OFSTED har to hovedopgaver:

- At administrere og udvikle systemet med regelmæssige inspektioner af alle statsstøttede skoler i England
- At rådgive undervisningsministeren om uddannelsesniveau og uddannelseskvalitet i engelske skoler.

Ca. 24.000 grundskoler er omfattet af ordningen. Dertil kommer ca. 15.000 offentlige børnehaver som også inspiceres regelmæssigt. Endelig har OFSTED ansvaret for inspektion af læreruddannelse.

Udover inspektioner af enkelte skoler gennemfører OFSTED inspektioner af Local Education Authorities (LEAs) som på en række punkter svarer til det kommunale skolevæsen i Danmark.

Fra 2001 skal OFSTED endvidere varetage inspektioner af uddannelser rettet mod 16-18-årige.

2.2 Inspektionssystemet

2.2.1 Inspektion af skoler

I perioden 1993-1998 var samtlige statsstøttede skoler igennem første inspektionsrunde. Anden runde gennemføres over de følgende seks år.

Inspektionerne gennemføres af teams af uafhængige inspektorer der indgår kontrakt med OFSTED. En inspektion varer som regel en uge og gennemføres af 6-14 inspektorer under ledelse af en registreret inspektor (se afsnit 2.2.3).

Under en inspektion skal inspektorerne evaluere fire hovedområder:

- Kvaliteten af skolens undervisning
- Elevernes faglige niveau
- Administration af økonomiske ressourcer
- Elevernes åndelige, moralske, sociale og kulturelle udvikling.

Inspektionerne gennemføres efter standardiserede retningslinier (*framework*). Under selve inspektionen befinder inspektionsteamet sig på skolen fra morgen til aften. Teamet får stillet et lokale til rådighed hvor de mødes et par gange om dagen og ved skoledagens afslutning. Hovedparten af tiden anvendes til at overvære undervisning og andre aktiviteter (fx morgensamling, studievejledning, frikvarterer mv.) samt til gennemføre kortere og længere samtaler med elever, lærere, ledelsen, andet administrativt personale, medlemmer af skolens bestyrelse og eventuelt forældre.

Før, under og efter inspektionen analyseres og vurderes relevant materiale om skolen og eleverne, herunder evt. virksomheds-/udviklingsplaner og selvevalueringer, undervisningsplaner for de enkelte fag eller klasser/hold og optegnelser vedrørende de enkelte elever. Det skriftlige materiale sammenholdes med observationerne på skolen.

Som led i inspektionen gennemføres en spørgeskemaundersøgelse blandt forældrene.

Bedømmelse og opfølgning

Resultaterne af en inspektion offentliggøres i en inspektionsrapport. En inspektion kan få følgende udfald:

1. Skolen får en gennemgående positiv vurdering
2. Skolen vurderes at klare sig dårligere end forventet
3. Skolen vurderes at have alvorlige problemer på et eller flere hovedområder
4. Skolen får en gennemgående negativ vurdering.

Uanset udfaldet er skolen forpligtet til at udforme en handlingsplan senest 40 dage efter offentliggørelsen af rapporten. Skolerne indbydes til at deltage i OFSTED's seminarer om hvordan en sådan handlingsplan kan udarbejdes.

Hvis skolen har alvorlige problemer følger OFSTED intensivt op i forhold til skolens og de lokale myndigheders indsats for at forbedre forholdene. I de tilfælde hvor en skole får en gennemgående negativ vurdering, sættes den decideret under administration.

Ifølge OFSTED er dårlig ledelse (manglende bevidsthed om hvad skolen gør, kan og vil) en hyppig årsag til at skoler får en negativ vurdering. Manglende opbakning fra de lokale undervisningsmyndigheder (fx til kvalitetsudvikling, støtte til elever med særlige behov) er en anden typisk medvirkende årsag til at skoler klarer sig dårligt.

Differentierede inspektioner

Fra år 2000 indføres differentierede inspektioner. Skoler som har fået en gennemgående positiv vurdering i deres første inspektion, gennemgår en mindre omfattende inspektion (*short inspection*) i anden omgang. Skoler som klarede sig mindre godt ved den første inspektion, kan forvente en normal inspektion (*full inspection*). For den første gruppe af skoler vil der typisk gå 5-6 år mellem inspektionerne, mens skoler hvor der tidligere har været konstateret problemer, gennemgår inspektioner med kortere intervaller.

Bedømmelse af lærere

Den enkelte lærer har krav på at få en øjeblikkelig mundtlig tilbagemelding på sin præstation i en undervisningssituation som er blevet overværet i forbindelse med en inspektion. Ved afslutningen af en inspektion udarbejdes en kortfattet vurdering af den enkelte lærers undervisning baseret på de overværede undervisningsseancer (typisk mindst tre i løbet af en inspektion). Der kan ikke træffes disciplinære foranstaltninger i forhold til en lærer på baggrund en sådan vurdering alene.

Besøg på Dunraven School

Turen omfattede et besøg på Dunraven Secondary School som har gennemgået to inspektioner. Dunraven er en af de første skoler som på grund af en meget god første evaluering kun gennemgik en *short inspection* i anden omgang. Den korte inspektion fokuserede på standarder, undervisning, læring og ledelse. Ifølge skolens inspektør vil den enkelte lærer gerne have en direkte feedback selv om der var en umiddelbar skepsis blandt skolens lærere forud for den første inspektion. Dunraven har ikke traditionelt været "foregangsskole", og OFSTED tilskriver i høj grad skoleinspektøren skolens succes.

Ved besøget blev vi vist rundt på skolen, deltog i morgensamling og fik et indtryk af undervisningen i en række klasser. Det fremgik tydeligt at eleverne havde haft besøg af inspektorer før, og der blev ikke lagt videre mærke til vores tilstedeværelse. Blandt de lærere vi mødte ved besøget var der generelt opbakning til inspektionerne.

2.2.2 Inspektion af Local Education Authorities (LEAs)

Siden 1998 er der foretaget inspektioner af Local Education Authorities (LEAs). Disse inspektioner skal belyse hensigtsmæssigheden af de lokale undervisningsmyndigheders organisation og undersøge om de fungerer optimalt. LEA-inspektioner skal som skoleinspektionerne gennemføres efter en turnus og varetages af HMI (se afsnit 2.2.3.).

2.2.3 Her Majesty's Inspectors – og alle de andre

Systemet er bygget op omkring et hierarki af inspektorer :

**Her Majesty's
Chief Inspector (HMCI)**

Ansvarlig for
inspektionssystemet

Chris Woodhead

Her Majesty's Inspectors (HMI)

- Gennemfører LEA-inspektioner
- Kvalitetskontrol af institutionsinspektioner

Ca. 200

Registered Inspectors (RgI) og Registered Nursery Inspectors (RgNI)

Leder inspektionen på den enkelte institution

Ca. 2000

Team Inspectors

Ansvarlige for et eller flere faglige bidrag til den enkelte inspektion

Ca. 8000

Lay Inspectors

1 lægmand indgår i hvert inspektionsteam

Ca. 1000

De fleste inspektorer er tidligere lærere med 10-25 års undervisningserfaring bag sig. Undtagelsen er læginspektorerne. Lægmandskorpset er ikke blevet udvidet siden starten i 1992. Dette betyder at de involverede lægmænd efterhånden har opnået stor erfaring – nogle har sågar nedsat sig som *registered inspectors*. Til gengæld repræsenterer de ikke længere i samme omfang som tidligere et eksternt blik på uddannelsessystemet. Ifølge OFSTED får man i de kommende år behov for at rekruttere et meget stort antal inspektorer på alle niveauer da en stor del af de nuværende inspektorer er over 50 år.

Uddannelse af inspektorer

Der gennemføres løbende uddannelse og efteruddannelse af alle inspektorgrupper. En stor del af uddannelsen foregår som *in service training*, dvs. at man som fx *team inspector* oplæres af en *registered inspector* før man selv kan få ansvaret for gennemførelse af en inspektion.

2.3 Dataindsamling og formidling

Det er et overordnet princip at alt materiale som ligger til grund for analyse og vurdering af den enkelte skole eller LEA er offentligt. De endelige inspektionsrapporter er ligeledes offentligt tilgængelige og findes fx på OFSTED's hjemmeside.

OFSTED Education Information System (EIS)

OFSTED har opbygget en database, Education Information System (EIS). Basen indeholder en lang række faktuelle oplysninger om hver enkelt skole (demografiske, socioøkonomiske og skolerelaterede) og resultaterne fra inspektionerne – kvantitative som kvalitative. Oplysningerne kommer fra undervisningsministeriet (DfEE), fra Englands pendant til Danmarks Statistik (OPCS) og fra inspektionerne. Databasen gør det muligt at kombinere de forskellige typer af oplysninger for hver enkelt skole, region og nationalt og derved at give et forholdsvist nuanceret og detaljeret billede af det område eller den skole som ønskes analyseret.

På grundlag af databasen udarbejder OFSTED statistisk materiale om skolevæsenet til ministerier, LEA, skolerne, forskere og til intern brug i OFSTED. Forud for en inspektion udarbejder OFSTED fx en såkaldt *PICSI-rapport* (Pre Inspection Context and School Indicator Report). Den indeholder en række oplysninger om skolen og dens elever, herunder generelle levevilkår i skoledistriktet, etnisk oprindelse blandt eleverne, andel tosprogede og elevernes faglige niveau. De enkelte oplysninger sættes i forhold til landsgennemsnittet og til oplysninger om skolens statistiske naboer. De statistiske naboer er de ti skoler der på en række demografiske og socioøkonomiske indikatorer ligner den pågældende skole mest. En kopi af denne rapport sendes til skolen. PICSI-oplysninger om den enkelte skole behandles fortroligt da der er tale om registeroplysninger som kan være fejlbehæftede. I forbindelse med en inspektion skal skolen selv levere data som i høj grad er overlappende med oplysningerne i PICSI-rapporten. Disse data indgår i dokumentationsgrundlaget for inspektionen og er derfor offentligt tilgængelige.

OFSTED bruger også EIS til at udarbejde de såkaldte *PANDA-rapporter* som alle skoler får tilsendt en gang om året. PANDA-rapporten er en udførlig statistisk rapport om den enkelte skole som skolerne kan anvende i deres almindelige kvalitetsudviklingsarbejde. På samme måde modtager LEA hvert år en udførlig rapport om rammer, vilkår og resultater for skolesystemet i regionen.

3 Inspektoratet i Holland

Ved besøget på det hollandske Inspektorat, *Inspectie van het Onderwijs*, deltog Johan van Bruggen (Staff Inspector for international cooperation), Bert Schuur (Inspector primary schools), René Koelink (Staff IST primary school), Pat van der Lingen (Inspector secondary school) og Fré Weerts (Inspector secondary school).

Fra EVA deltog Dorte Kristoffersen, Tommy Hansen, Michael Andersen og Morten Due.

3.1 Formål

Det hollandske Inspektorat har eksisteret siden ca. 1800 som et centralt statsorgan med den opgave at kontrollere om undervisningen er på et tilfredsstillende niveau. Behovet for et Inspektorat hænger, som det fremgår neden for, i høj grad sammen med at det hollandske skolesystem kun i meget ringe grad er reguleret fra centralt hold. Hermed opstår der et behov for dels at have indsigt i, dels at kontrollere kvaliteten af skolesystemet på en anden måde. Det er den opgave Inspektoratet har opfyldt gennem tiden.

Siden 1993 har Inspektoratet fungeret som en decentral forvaltningsenhed der refererer direkte til Undervisningsministeriet og den lovgivende forsamling med udgangspunkt i Cabinet Regulation on Independency. Inspektoratet dækker hele uddannelsessystemet, dvs. fra folkeskolen til de videregående uddannelser. På det videregående uddannelsesområde er Inspektoratet dog ikke ansvarligt for at gennemføre evalueringer, men for at checke kvaliteten af de selvevalueringer som de videregående uddannelser udarbejder i en cyklus på seks år, og af de endelige evalueringsrapporter og den opfølgning som uddannelsesinstitutionerne er forpligtede til at igangsætte med udgangspunkt heri.

Fra midten af 80'erne er der sket en udvikling i Inspektoratets opgaver fra udelukkende at have en kontrolfunktion og da primært i forhold til at se på andre parametre der har indflydelse på uddannelseskvaliteten i bred forstand. Der er to hovedformål med Inspektoratets aktiviteter, nemlig at:

- kontrollere og herigennem sikre kvaliteten af uddannelse og undervisning
- stimulere til den løbende udvikling af kvaliteten i uddannelsessystemet.

3.2 Organisation

Inspektoratet ledes af en *senior chief inspector* og fire *chief inspectors* der dækker hhv. folkeskolen, ungdomsuddannelserne, voksen- og videreuddannelse og videregående uddannelse. Folkeskolen og ungdomsuddannelserne dækkes af 12 regionale kontorer. Inspektoratets hovedkontor er beliggende i Utrecht. I 1997 var der 460 fastansatte medarbejdere. Inspektoratet har et årligt budget på 70 mio. gylden.

3.3 Den politiske kontekst og udviklingsperspektiver

I foråret 1999 udarbejdede undervisningsministeriet i tæt samarbejde med Inspektoratet en rapport med overvejelser om hvilke opgaver Inspektoratet i fremtiden skal varetage og med hvilke beføjelser. Arbejdet var et led i en reorganisering af hele uddannelsessystemet.

Det overordnede formål med overvejelserne er at konsolidere Inspektoratets position og mulighed for at tage initiativ til og gennemføre uafhængige vurderinger af uddannelseskvaliteten.

I Holland er det uddannelsesinstitutionerne selv som er ansvarlige for at opretholde og udvikle uddannelseskvaliteten. Men etableringen af kvalitetssikringsmekanismer er endnu ikke slået stærkt igennem i uddannelsessektoren. Der er derfor behov for et centralt kontrol- og kvalitetssikringssystem som går videre end til at vurdere kvaliteten af uddannelsesinstitutionernes interne kvalitetssikringstiltag.

Rapporten lægger op til at Inspektoratet bliver et uafhængigt organ der gennemfører sine opgaver og udfylder sine kompetencer uafhængigt af undervisningsministeriet. Formålet med Inspektoratets opgaver defineres i rapporten som at

- garantere en minimumskvalitet
- stimulere til størst mulige kvalitetsforbedringer.

For at kunne opfylde disse formål skal Inspektoratet selv kunne tage initiativ til at vurdere uddannelseskvaliteten på de enkelte uddannelsesinstitutioner, og disse vurderinger skal være offentlige. Vurderingerne skal indeholde en række standarder for uddannelse som gælder for uddannelsesområdet generelt, og standarder der tager udgangspunkt i den relevante sektorlovgivning. Det er intentionen at der udarbejdes en såkaldt "Supervision Act" som bl.a. fastlægger hvilke karakteristika der skal inddrages i vurderingerne på det generelle niveau. Endvidere vil der blive udarbejdet procedurer indenfor hvilke Inspektoratet kan udvikle sine metoder.

Forslaget skitserer tre overordnede fremgangsmåder:

1. Inspektoratet kan gennemføre en lettere form for supervision i tæt sammenhæng med institutionernes egne kvalitetssikringsinitiativer. Hvis der herigennem opdages større kvalitetsproblemer, vil der blive gennemført en mere grundlæggende evaluering.
2. Hvis Inspektoratet finder at kvaliteten på en institution er utilfredsstillende, og at der ikke sker forbedringer inden for en nærmere fastsat periode, kan der udarbejdes en rapport til undervisningsministeren som kan indføre sanktioner overfor den pågældende institution.
3. En årlig rapport som tager temperaturen på kvaliteten af hele uddannelsessystemet.

Der findes et nationalt uddannelsesråd (Education Council) i Holland. Rådet er uafhængigt og består af 19 medlemmer som er eksperter inden for uddannelse. Medlemmerne udpeges af undervisningsministeren. Medlemskab er personligt. Rådets formål er at sikre den uddannelses- og undervisningsmæssige metodefrihed og at bidrage til at sikre kvaliteten i uddannelsessystemet.

I kraft af sin rolle som uafhængig rådgiver på uddannelsesområdet har rådet formuleret et alternativt forslag til fremtidens kontrol- og kvalitetssikringssystem. I udgangspunktet er uddannelsesrådet imod at øge Inspektoratets "indflydelse" og uafhængighed. Rådets forslag bygger på to synspunkter. På den ene side mener rådet at Inspektoratet kun skal vurdere institutionerne på baggrund af standarder som findes i lovgivningen, ikke standarder som Inspektoratet selv udvikler på baggrund af sine erfaringer. På den anden side mener rådet at det i langt højere grad er muligt og hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i uddannelsernes egne kvalitetssikringsmekanismer så Inspektoratet i fremtiden i højere grad får en meta-evalueringsrolle med henblik på at vurdere kvaliteten af den interne kvalitetssikring og udvikling.

Opsamling

Diskussionerne om det fremtidige kontrol- og supervisionssystem er fortsat i gang, men det er målet at et nyt system skal fungere fra og med 2001. Da en ændring i Inspektoratets kompetence og opgaver vil få betydning for dets organisation, er det vigtigt at rammerne for det fremtidige system er fastlagt senest i foråret 2000.

3.4 Den hollandske skolestruktur

Den skolepligtige alder i Holland er fra 5–16 år. 17–18-årige skal derudover som minimum deltage i deltidsundervisning.

Primary school går fra 4–12 år (De fleste børn starter som 4-årige, men kan vente til det år de fylder 5). *Secondary school* går fra 12–16 år.

Secondary school er bygget op af en 2-årig *basic education* og en efterfølgende del bestående fire retninger med forskellig længde (inkl. *basic education*):

- *Junior vocational* (4 år) – rettet mod erhvervsuddannelserne
- *Junior general secondary* (4 år) – rettet mod erhvervsuddannelserne, men med mulighed for overgang til *Senior general*.
- *Senior general secondary* (5 år) - rettet mod videregående ikke-universitetsuddannelser, men med mulighed for overgang til *pre-university*.
- *Pre-university* (6 år) – rettet mod de videregående uddannelser.

Det hollandske skolesystem er kendetegnet ved den meget store andel af privat oprettede skoler der dog drives ved offentlige midler. På *primary*-området udgør de offentlige skoler ca. 30% skolerne. På *secondary*-området er kun 23% offentlige.

Der var i 1997 ca. 8000 *primary schools* og ca. 640 *secondary schools*. Det er dog vigtigt at understrege at der i midten af 90'erne gennemførtes en større omlægnings- og sammenlægningsreform hvilket halverede antallet af *secondary schools* som selvstændige enheder. Mange af skolerne eksisterer dog fortsat som geografiske enheder under en større struktur.

3.5 Evaluering i primary school

De hollandske *primary schools* er kendetegnet ved en udstrakt frihed og decentralisering. Der er fra regeringens side kun udstukket ganske få rammer. Det gælder nogle få fag og emner der skal indgå i skolens plan. Men der er ingen minimumstimetal, centrale kundskabs- og færdighedsområder eller undervisningsplaner. Det står altså den enkelte skole frit for at opstille mål, metoder, curriculum, timetal o.s.v. Alle skoler er dog forpligtigede til at opstille en skoleplan og en skoleguide. Skoleplanen skal revideres minimum hvert fjerde år og beskriver skolens overordnede målsætninger og planer. Skoleguiden er skolens udmøntning af skoleplanen for det enkelte skoleår. Den er på samme tid skolens officielle information til forældrene.

For at kunne lave institutionsevalueringer i denne meget decentrale struktur er der opstillet en række kriterier for Inspektoratets vurderinger af skolerne. En skoles virksomhed er bygget op om 13 aspekter (se figur 1). Til hvert aspekt er der knyttet en række indikatorer (80 i alt). Til aspektet *Elevvurderingssystemer* er fx knyttet indikatorerne: "lærerne anvender systematiske metoder til at følge elevernes udvikling" eller "skolen har handleplaner til støtte for elever med sen eller tidlig udvikling."

Aspekter og indikatorer er udviklet af Inspektoratet i samarbejde med en række interessent-paneler bestående af forældre, lærere, skoleledere, pædagogiske eksperter, politikere o.l. Inspektorerne bruger løbende tid på erfaringsudvekslinger og begrebs- og fortolkningsdiskussioner for at sikre en ensartet forståelse og anvendelse af begreberne.

Disse evalueringsredskaber eller standarder danner udgangspunkt for to evalueringstyper:

- RSS - Regular school supervision.
- ISS - Integral school supervision.

3.5.1 RSS-evalueringer

RSS varer som regel én dag og sætter fokus på aspekterne i forbindelse med undervisnings-/læringsprocessen og resultaterne. Det er Inspektoratets plan at samtlige skoler i Holland har gennemgået en RSS-evaluering med udgangen af 2002.

En RSS-evaluering ser først på resultaterne. Er de ikke tilfredsstillende, undersøges skolens curriculum. Herefter følger undervisningstid, undervisningsmetoder og så videre. Man vælger at foretage den væsentligt grundigere ISS-evaluering der gennemgår samtlige aspekter hvis RSS-evalueringen indikerer at det er nødvendigt. Inspektoratet arbejder med udviklingen af småopfølgninger inden for rammen af en RSS-evaluering (mini-møder, telefonkontakt, skriftlige tilbagemeldinger o.l.) før en ISS-evaluering besluttet.

3.5.2 ISS-evalueringer

Ud over ISS-evaluering som følge af en utilfredsstillende RSS udpeges der hvert år en række skoler til ISS-evalueringer. Disse evalueringer indgår i en årlig statusrapport for det samlede uddannelsessystem. Ca. 2600 skoler har på nuværende tidspunkt fået foretaget en ISS-evaluering.

En ISS-evaluering varer 3 –5 dage og involverer store dele af skolens virksomhed. I løbet af evalueringen afholdes der tre møder med skoleledelsen og møder med den ansvarlige lærer for elevvurderingssystemerne, med forældre, elever og lokale myndigheder. Derudover er der indtil flere undervisningsobservationer. Der er dog ikke tale om en personlig lærerevaluering. Mange lærere udtrykker ønske om en eller anden form for respons når en inspektor har været på besøg. Dette sker kun i det omfang at der er tid efter lektionen og kun mundtligt.

3.5.3 Offentlighed og sammenligninger

En ISS-evaluering munder ud i at den ansvarlige inspektor skriver en endelig rapport. Rapporten sendes til institutionen og er underlagt offentlighedsloven, men Inspektoratet "offentliggør" ikke rapporten ved en målrettet indsats. Inspektoratet ønsker ikke at lægge op til sammenligninger og egentlige rangordninger. Den hollandske presse benytter dog i stort omfang materialet til at lave rangordninger.

3.5.4 Opfølgning

Inspektoratet kan i tilfælde af mangler i forhold til gældende regler stille krav om opfølgning. Derudover kan Inspektoratet komme med råd om mulige forbedringer. Det er primært den enkelte skoles ansvar at følge op på disse råd der indgår i de efterfølgende besøg fra Inspektoratet. For at støtte skolerne i denne udvikling er der oprettet regionale ressourcecentre.

I tilfælde af manglende udvikling på områder hvor en skole ligger markant under den forventelige standard, kan Inspektoratet indkalde skolen og dens tilsynsførende myndighed for at aftale en tidsplan for tilfredsstillende udvikling. Skulle de ønskede resultater fortsat ikke være opnået, skal Inspektoratet underrette undervisningsministeren.

3.6 Evaluering af det sekundære skoleniveau i Holland

Evalueringerne ledes af Inspektoratet og foregår efter en skabelon. På skolebesøgene forsøger man at besvare en række fastlagte spørgsmål for at kunne sammenholde svarene med de nationale standarder der er udarbejdet af Inspektoratet. Modellen svarer til den man anvender på det primære skoleniveau under betegnelsen RST. Formålet er dels at garantere et vist kvalitetsniveau, dels at fremme kvaliteten. Metoden der anvendes, baseres i høj grad på observation af undervisning med henblik på at vurdere denne i forhold til bestemte standarder.

Spørgsmålene omhandler følgende fire hovedkategorier:

- skoleorganisatoriske aspekter
- undervisningens indhold og mål
- undervisningsstrategi

- overgangsforhold mellem hhv. niveauerne før og efter.

Disse spørgsmål opdeles videre i 14 standarder som samlet bedømmes ud fra Inspektoratets normer. Generelt set baseres evalueringerne af undervisnings- og læreprocesserne på en blanding af lovbestemte standarder, ekspertvurderinger og vurderinger fra underviserne selv, men det er Inspektoratet der i sidste ende fastlægger standarderne. I forhold til disse tildeles en af fire følgende værdier ud fra en samlet vurdering af i hvilket omfang standarden er realiseret:

- Stort set svagt niveau
- Mere svagt end stærkt niveau
- Mere stærkt end svagt niveau
- Stort set stærkt niveau.

Standarderne er igen underopdelt i p.t. 217 indikatorer som belyser specielle aspekter i forhold til standarden. Det store antal standarder hænger sammen med at de er fagspecifikke. Fx er der syv indikatorer for faget historie hvor en af dem lyder "læreren placerer det pågældende tema i sin historiske sammenhæng". For at få bedømmelsen "mere stærkt end svagt" i forhold til standarden i historie er der bestemte krav til hvor højt der skal scores på de forskellige indikatorer.

I forhold til en dansk sammenhæng er det interessant at bemærke den mere lukkede offentlighedspolitik. Standarderne offentliggøres ikke, og rapporter offentliggøres kun på given foranledning, men sendes dog til de evaluerede skoler.

Figur 1.

Ved besøget på NBE (National Board of Education), den finske uddannelsesstyrelse, deltog Pentti Yrjölä, evaluator for voksenundervisning, Ritva Jakku-Sihvonen, ledende evalueringskonsulent, Jari Metsämuuronen, leder af statistisk afdeling, Hannu Kohonen, evaluator vedr. matematik i grundskolen, Hannu-Pekka Lappalainen, evaluator vedr. finsk sprog i grundskolen, Kisse Hannén, evaluator vedr. svensk sprog i grundskolen, Leena Koski, evaluator på erhvervskoleområdet og Renata Svedlin, svensksprogede evalueringer og nordisk samarbejde.

Fra EVA deltog Lisbet Lentz, Birgitte Grum-Schwensen, Per Møller Janniche og Irene Thor Kaufmann.

Besøget indeholdt møder på NBE og skolebesøg på Topelius Lågstadieskole, en skole for børn fra førskolealderen til og med 5. klasse, og på Munksnäs Högstadieskola, en *mellanskola* for unge fra 8. klasse til 10.klasse. Begge skoler er svensksprogede.

4.1 Organisation og arbejdsområde

Vækst i evalueringsområder og omstillingsparathed

I modsætning til evaluering af de videregående uddannelser der har egen institution, FHEEC (Finnish Higher Education Evaluation Council), foretages evaluering af primær og sekundærniveauet af en enhed i den finske uddannelsesstyrelse, NBE. Organisatorisk minder den finske skoleevalueringsinstitution mest om den svenske model idet der ikke som i England og Holland er tale om en selvstændig institution, men en enhed eller måske rettere et område i undervisningsministeriet.

Skoleevalueringsområdet – i den moderne forstand af ordet evaluering - startede i 1991 og er ifølge Pentti Yrjölä forløbet i syv trin.

- I 1991 etableres fire enheder i NBE, nemlig en vedrørende primærniveauet/grundskolen, en vedrørende skolen generelt fx sprogproblemet, en vedrørende erhvervsuddannelser og en administrativ enhed.
- I 1993 opgives denne inddeling, og arbejdet foregår indenfor følgende tre områder: kvalitetsudvikling, evaluering og administration.
- I 1995 sker der en voldsom udvidelse af medarbejderstaben til 44 evaluatore. Hovedparten fastansættes mens andre åremålsansættes/projektansættes.
- Karakteristisk for de første år udførtes evalueringen af uddannelsesinspektører, en funktion der blev afskaffet i midten af 1990'erne hvor fokus rettes mod testudvikling.
- I 1996 får enheden egen chef, og der udnævnes 4 koordinatore der samtidig fungerer som evalueringskonsulenter.
- I 1998 kommer der igen ny struktur idet Departementet overtager det direkte ansvar for evalueringer på skoleområdet. Det betyder at nye og andre typer af evalueringsprojekter udvikles, og at eksterne eksperter inddrages mere end tidligere.
- I 1999 forsøges igen en stærkere koordinering af evalueringsindsatsen samtidig med at der ansættes nye medarbejdere.
- I år 2000 er der 38 evaluatore hvoraf 16 er fastansatte og resten projektansatte. Formelt set er der ikke tale om en enhed, men en koordinering.

På undervisningsministeriets budget er der i 2000 afsat 12,5 mio. DKK (10 mio. mark) til skoleevalueringsområdet. Hovedparten er løn til evaluatore og den øvrige administration.

4.2 Finsk uddannelsespolitik og det finske skolesystem

Afpolitisering eller politik med andre dimensioner

Finsk uddannelsespolitik, som evalueringsområdet ses som en del af, er meget konsensuspræget og ekspertorienteret. Begrundelser for ændringer vil typisk ske under henvisning til internationale undersøgelser som OECD's eller udtalelser fra universitetsprofessorer i pædagogik, psykologi, sociologi o.l. "Afpolitiserings" af uddannelsespolitikken har flere årsager: Samfundets tosprogethed som fx betyder at grundskolen findes både i en svensk og en finsk version, og Finlands specielle politiske situation i perioden fra 1945-1989.

Skoleområdet finansieres af kommuner og "storkommuner". Variationen i de økonomiske ressourcer kommunerne anvender på skoleområdet, er meget stor. Fx har Helsinki altid brugt langt mere på uddannelse end landets øvrige kommuner. Men efter sigende skyldes dette ikke politisk-ideologisk forskelle, men alene forskellig prioritering af offentlige opgaver i by og på land. Hertil kommer at der i Helsinki-området en del svensksprogede skoler på grund af befolkningssammensætningen. Eventuelle udgifter for skolerne i forbindelse med evalueringer betales derfor af de berørte kommuner og/eller skoler. (Det drejer sig om timer til de lærere der indgår i evalueringerne.)

Tabel 3 **Det finske uddannelsessystem**

Kilde: www.edu.fi/info (Undervisningsministeriets hjemmeside)

Strukturelt ligner det finske uddannelsessystem en række andre landes. Der er ni års undervisningspligt hvor forældrene kan vælge mellem finsksprogede eller svensksprogede skoler. Hovedparten er finsksprogede (jf. befolkningssammensætningen: af de ca. 5½ mio indbyggere er godt 300.000 svensksprogede). De ni år er opdelt i grundskole og mellemskole (jf. USA o.a.) For børn i fx Helsinki betyder det et skoleskift som opleves som givende og udfordrende for eleverne. En del finsksprogede forældre vælger i den forbindelse at lade deres

barn skifte fra en finsk- til en svensksproget skole. Omkring 90% af de 16-19-årige går enten i gymnasiet eller tager en erhvervs-mæssig uddannelse. Der er tale om ungdomsuddannelser med hver deres identitet, og deres elever vælger typisk efterfølgende forskellige former for videregående uddannelse. Mulighederne for merit er gode, men benyttes ikke i særlig grad. Der er ikke tradition for private skoler på primær- og sekundær-niveauet. Ca. en tredjedel af alle unge starter på en lang videregående uddannelse, typisk universitetet, mens ca. 40% tager en mellemlang eller kort videregående uddannelse.

4.3 Mål og hovedopgaver

Outcomes, tests og finsk mentalitet

Evaluering ses som et integreret led i uddannelsespolitikken jf. ovennævnte skift i organisationen. For ti år siden fik Finland en evalueringspolitik, og evaluering var og er meget populært ifølge Ritva Jakku-Sihvonen. Hun er en af frontfigurerne indenfor udviklingen af skoleevaluering i Finland og en aktiv deltager i OECD's undersøgelser og EU's initiativer på skole- og uddannelsesområderne mv.

Evalueringens interesse startede oprindeligt i Finansministeriet hvor man var stærkt optaget af effekten af de offentlige udgifter (i dette tilfælde på uddannelsesområdet). I naturlig forlængelse heraf lægges der i finsk evaluering stærk vægt på udvikling af tests og testning.

NBE's opfattelse af og arbejde med evaluering retter sig mod tre dimensioner:

- funktionalitet/efficiency
- effektivitet/effectiveness og
- økonomiske ressourcer.

Det vi hørte om skoleevaluering, drejede sig især om effektivitet hvor man evaluerer generelle færdigheder, evnen til at lære, kommunikative færdigheder og motivation for livslang læring. Indenfor dette brede spektrum udføres der både systemevalueringer og tematiske evalueringer.

Ifølge Ritva Jakku-Sihvonen kan man i forbindelse med testdiskursen tale om et specielt finsk islæt som de også har gjort sig til talsmænd for internationalt. Det drejer sig om vigtigheden af at teste andet end intellektuelle færdigheder. Her har man især søgt at udvikle tests der kan afdække kommunikative færdigheder og evner (skills). De skønnes nemlig at være særligt vigtige at udvikle "grundet finners typiske stille, sky og tilbageholdne måde at være på" som ikke er hensigtsmæssig i en moderne, internationalt orienteret verden.

4.4 Evalueringer og test

Fra ekstern evaluering til ønsker om selvevaluering

Vi besøgte to svensksprogede skoler, en grundskole og en mellemskole. Fælles for dem var at de havde deltaget i ret omfattende eksterne evalueringer og fortsat var meget optaget af få opstillet egne evalueringsmål og udviklet/afprøvet selvevalueringmateriale. I forbindelse med evalueringerne var der udarbejdet et større materiale (se afsnittet Referencer og litteratur). Skoleledelsen og lærerkollegiet på de to skoler viste og gav udtryk for et stort engagement. Hertil kom to andre fælles karakteristika, nemlig en tæt kontakt til den finske lærerforening og til evaluatorene i NBE. Eleverne på grundskolen var dejlige, musiske og høflige. Vi så de unge arbejde koncentreret med projektopgaver af både boglig og kropslig karakter.

Test og kvalitetsudvikling

Under besøget i NBE's evalueringssenhed blev vi præsenteret for et omfattende testmateriale til matematik og naturfag og til modersmålsundervisning. Ikke mindst det sidste var interessant på grund af tosprogethedsproblematikken. Indenfor erhvervsuddannelserne er der gennemført enkelte tematiske evalueringer, men ellers er man der i højere grad optaget af kvalitetsudviklingsaspektet. Indenfor det almen-gymnasiale område er der ikke gennemført større evalueringer, og kvalitetsudviklingsaspektet i form af udvikling af testmateriale er endnu kun i sin vorden.

4.5 Skoleudvælgelse

En alsidig statistisk model

I forbindelse med udformningen af testmaterialet til folkeskolen er det vigtigt at få afprøvet det før det skal anvendes i kommunerne og på skolerne. I løbet af en årrække har NBE udviklet en model der sikrer at de skoler der udtages, udgør en repræsentativt udsnit af alle skoler. Den indeholder en række socioøkonomiske, kulturelle, uddannelsesmæssige, sproglige m.fl. parametre og variable. Modellen er under fortsat udvikling og genstand for megen diskussion og tankevirksomhed blandt evaluatorene og de tilknyttede statistikere., bl.a. fordi det er en udfordring for de især kvalitativt orienterede evaluatorene, der som hovedregel har en pædagogisk uddannelse og erhvervs erfaring inden de ansættes i NBE's evalueringsenhed, at skulle definere evalueringsområdet på en måde der er kvantificerbar.

4.6 Elektronisk information

Det er karakteristisk for evalueringsenheden at den arbejder meget målbevidst med udviklingen af redskaber baseret på informations- og kommunikationsteknologi. I sagens natur har det op til nu primært bestået i at lægge tests og andet materiale ud på deres hjemmeside, men man er nu i gang med at udvikle en mere direkte interaktiv strategi. Et led i dette koncept drejer sig om et materiale til selvevaluering som henvender sig både til skoler og læresteder. Materialet er både grundigt og overskueligt. Adressen er: www.edu.fi/itsearviointi/svenska.

4.7 Fortsat dialog

En del af de arbejdsområder evalueringsenheden i NBE beskæftiger sig med, minder om arbejdsområder som i Danmark varetages af Danmarks Pædagogiske Institut/Danmarks Pædagogiske Universitet. Som dialogpartner er evalueringsenheden især interessant pga. sin optagethed af testning - også af de såkaldt bløde værdier, den statistiske model for skoleudvælgelse og udviklingen af deres elektroniske informationsstrategi.

5.1 Sverige

Karlsson, Ove (1998): Från utvärdering til kvalitetssäkring – en kritisk granskning av ytvecklingen inom utvärderingsfältet. *Artikel publicerad i Socialstyrelsens rapport 1997:23.*

Lind, Ulla & Gunnar Åsén (red.) (1999): En annan skola – elever bilder av skolan som kunskabsrum och arene. HLS Förlag

Öquist, Oscar (red.) (1995): Analyser och utvärderingar 1994-95. *Skolverket 1995*

Skolverket (1998): Nationella Kvalitetsgranskningar 1998 – skolor i Skellftå kommun.

Skolverket (1999): Att organisera utvärdering. Verktyg för utvärdering, Skolverket.

Skolverket (1999): Den rimliga skolan – Livet i skolan och skolan i livet. *Slutrapport från projektet Elever som medforskere. Rapport nr. 164.*

Skolverket (1999): Den rimliga skolan – Livet i skolan och skolan i livet. *Basrapport från projektet Elever som medforskere. Rapport nr. 164.*

Skolverket (1999): Det GODA samtalet.

Skolverket (1999): Läroplanerna i praktiken – Utvärdering av skolan 1998 avseende läroplanernes mål. Rapport nr. 175

Skolverket (1999): Nationella Kvalitetsgranskningar 1998 . Skolverkets rapport nr. 160.

Skolverket (1999): Nationella Kvalitetsgranskningar 1999 – skolor i Olofströms kommun.

Skolverket (1999): Rapporter & Trycksager 1999.

Skolverket (1999): Samband mellan resurser och resultat. En studie av landets grundskolor med elever i årskurs 9. *Skoleverkets rapport nr. 170.*

Skolverket (1999): The National Curricula in Practice – a summary.

Sundman-Claesson, Agneta (red.) (1989): Analyser och utvärderingar 1996-97. *Skolverket 1998*

5.2 England

En række af de omtalte oplysninger opdateres jævnligt på OFSTED's hjemmeside www.ofsted.gov.uk hvor man også kan finde link til en database indeholdende samtlige inspektionsrapporter.

Derudover udgiver OFSTED en række publikationer om og til støtte for gennemførelsen af de forskellige typer af inspektioner. Eksempelvis:

OFSTED 1999: Handbook for Inspecting Primary and Nursery Schools - with guidance on self-evaluation.

OFSTED 1999: Handbook for Inspecting Secondary Schools - with guidance on self-evaluation.

OFSTED 1999: Handbook for Inspecting Special Schools and Pupil Referral Units - with guidance on self-evaluation.

OFSTED 1999: Inspecting Schools. The Framework.

OFSTED 1999: Lessons Learned fra Special Measures.

OFSTED 1998: School Evaluation Matters.

OFSTED 1998: Making Headway [omhandler de lokale undervisningsmyndigheders understøttende funktion i forhold til skoleledelsen]

OFSTED 1997: From Failure to Success. How special measures are helping schools improve.

I forbindelse med den generelle erfaringsopsamling vedrørende evalueringssystemer er nedenstående publikation særdeles informativ:

SICI [The Standing International Conference of Central and General Inspectorates of Education]

1999: Inspectorates of Education in Europe. A Descriptive Study.

5.3 Holland

Inspectorate of education 1999, Integral school supervision, Information brochure for primary schools.

Inspectie van het Vlaamse Onderwijs, Indicators for good schools: Analysis and a proposal febr. '99

www.eurodyce.org, EU-kommissionens informationsnetværk om uddannelser i Europa.

Facts and figures of the Dutch Inspectorate of Education

The Ministry of Education, Culture and Science (May 1999): Diversity and a guarantee. Proposals for the development of the supervision of education

Roger Standaert, Ministry of Education Flanders (SICI Januar 2000): Inspectorates of Education in Europe. A Critical Analysis

The SICI Newsletter, number 14, December 1999

National Education Council: Workprogramme 2000

National Education Council (October 1999): Solid Supervision (Summary). Advice on the policy document Diversity and a guarantee.

5.4 Finland

Ministry of Education (1999) Education in Finland

Ministry of Education (1999) Education in Finland, Basic education

Ministry of Education (1999) Education in Finland, General upper secondary education

Utbildningstyrelsen (1995) Ritva Jakku-Sihvonen and Heikki Blom, A summary of national evaluation of the senior secondary school education in Finland 1994

Utbildningstyrelsen (1995) Yrjö Yrjönsuuri, Evaluating education in Finland

Utbildningstyrelsen (1996) Reijo Laukkanen and Aslak Lindström, A comprehensive evaluation of special education in Finland

Utbildningsstyrelsen (1996) Ritva Jakku-Sihvonen and Aslak Lindström, Is equality a reality in the Finnish comprehensive schools?

Utbildningsstyrelsen, Utvärdering 6/1999, Hur utvärdera utbildning?

Utbildningsstyrelsen, Utvärdering 8/1999, A Framework for Evaluating Educational Outcomes in Finland

Utbildningsstyrelsen, Utvärdering 1/2000, Kvalitetsstandarder och –kriterier för närvårdarutbildningen, grundexamen inom social- och hälsovårdsbranchen

Utbildningsstyrelsen, Utvärdering 5/2000, Värderad utbildning–utvärderingsresultat 1997-1999

Utbildningsstyrelsen, (1999), Arvoisa Vastanottaja, Mechanisms for Quality Assurance and Evaluation for School Education

Utbildningsstyrelsen, (2000), Kauko Hämäläinen og Ritva Jakku-Sihvonen, More quality to the quality policy education

Utbildningsstyrelsen, Utvärdering 1/2000, Kvalitetsledning för yrkesutbildningen,

Utbildningsstyrelsen, Självvärdering – medel och metoder för skolor och läroanstalter
Finlands Kommunförbund, ABC för lokal utvärdering

Läroplan for Topelius Lågstadieskola, Helsingfors

Läroplan for Munksnäs Högstadieskola, Helsingfors

Yliopistopaino, Helsinki 1999, Modersmål och litteratur åk 9 i grundskolan